

<https://doi.org/10.52340/lac.2021.682>

ფსიქოლოგია Psychology

მოსწავლის სოციალურ-ემოციური განვითარების მნიშვნელობა

იაგორ ბალანჩივაძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სალომე ბზიკაძე

ქართულ-ამერიკული სკოლის “პროგრესი” მასწავლებელი

e-mail: iagor.balanchivadze@atsu.edu.ge

სტატიაში საუბარია მოსწავლის სოციალურ-ემოციური განვითარების მნიშვნელობაზე, რომელიც ბავშვის პიროვნული თვისებების ჩამოყალიბებასა და ადამიანებთან ურთიერთობას მოიცავს. მასწავლებელსა და ბავშვებს შორის დადებითი ურთიერთობები სწავლისა და განვითარების მყარ საფუძველს ქმნის. შესაბამისად, მასწავლებელი ზრუნავს მოსწავლეებს ჩამოყალიბდეს მასთან დადებითი მიჯაჭვულობა, შექმნას ემოციურად უსაფრთხო, შეფასებებისგან თავისუფალი გარემო, რაც სწავლისა და კვლევის მნიშვნელოვანი პირობაა და დაეხმარება ბავშვებს საკუთარ თავზე, შესაძლებლობებზე და კომპეტენციებზე სწორი, დადებითი წარმოდგენების ჩამოყალიბებაში. რაზეც მასწავლებელი, პირველ რიგში, ბავშვებთან ურთიერთობისას უნდა ზრუნავდეს. დაწყებით საფეხურზე მოსწავლეთა ემოციური კეთილდღეობა, შემდგომ უკვე სწავლა და განვითარება, ძირითადად უფროსებთან ურთიერთობით არის განპირობებული.

ბავშვების უმეტესობას, სოციალური და ემოციური კომპეტენციის გასაზრდელად, მხარდამჭერი და მიზანმიმართული სასწავლო გარემო სჭირდება. ბავშვები დიდ დროს ატარებენ სკოლებში, რაც მასწავლებლებს უნიკალურ შესაძლებლობას აძლევს, დაეხმარონ მათ, გახდნენ ემოციურად და სოციალურად კომპეტენტურები.

ჯგუფში დადებით ემოციურ ატმოსფეროს ქმნის პატივისცემაზე დამყარებული ურთიერთობა, თითოეული ბავშვის მიმღებლობა. უფროსის მხრიდან ბავშვის მიმართ ყურადღებასა და გულისყურით მოსმენაში ვლინდება. სოციალურ-ემოციური უნარები სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია პიროვნების სწორად განვითარებისთვის და მათ გარემოსთან ურთიერთობისთვის. ბავშვებს ყველაზე მეტად სჭირდებათ აღიარება და მიკუთვნებულობის განცდა. უგულვებელყოფილი ბავშვი თავს ისე გრძნობს, თითქოს ვერ ამჩნევენ. ხშირად ცუდი ქცევა იმის მცდელობაა, რომ როგორღაც შეამჩნიონ. ბავშვი, რომელსაც უფროსთან მიჯაჭვულობა არა აქვს, თანდათან გაუცხოებული, დაუმორჩილებელი ან გარიყული შეიძლება გახდეს.

ემოციური უნარების სასწავლო პროგრამების შემუშავება შესაძლებელია სტრუქტურირებული ან ნახევრად სტრუქტურირებული გზით. ამ უკანასკნელში უფრო მეტი შესაძლებლობა არსებობს გზა დაუთმოს იმპროვიზაციას, რომ შეძლონ მუშაობა თითოეული სიტუაციისა და კონკრეტულად ადამიანისთვის.

დადებით სოციალურ-ემოციურ გარემოში ყველა თავს გრძნობს ჯგუფის წევრად. განსხვავებული აზრი, მრავალგვარობა პატივცემულია. არსებობს ემოციური კავშირი (მიჯაჭვულობა) უფროსებთან. ბავშვებს ყავთ მეგობრები ჯგუფში. თამაშობენ ჯგუფში, კონფლიქტებს წყვეტენ მოლაპარაკებების გზით. ასეთ გარემოში თითოეული ბავშვი თავს ემოციურად უსაფრთხოდ გრძნობს, რაც ხელს უწყობს მისი პოტენციის მაქსიმალურ გამოვლენას.

სოციალურ-ემოციური სწავლება გულისხმობს ისეთი უნარების განვითარებას, რაც გადამწყვეტია ემოციების გაცნობიერებასა და მართვაში, ურთიერთობებში, ინტერპერსონალური პრობლემების გადაჭრასა და სოციალურად ეფექტური და ეთიკური გადაწყვეტილებების მიღებაში. ასე რომ, რაც უფრო მეტად იმუშავებენ მასწავლებლები სოციალურ-ემოციურ უნარებზე, მით უფრო მალე განვითარდებიან მოსწავლეები და გამოიყენებენ ცხოვრებაში, მოსწავლეები შეძლებენ ემოციების მართვას და ეფექტურად პრობლემების მოგვარებას.

საკვანძო სიტყვები: მოსწავლის პიროვნული თვისებები, პატივისცემაზე დამყარებული ურთიერთობა

საჯარო სკოლის მასწავლებლებისათვის მნიშვნელოვანია მოსწავლეების სოციალურ-ემოციური უნარების განვითარება, რომელიც მოსწავლის შემეცნების (აზროვნების,

კოგნიციის) განვითარებასთან ერთად ეტაპობრივად მიიმდინარეობს. სოციალურ-ემოციური განვითარება უზრუნველყოფს ბავშვის პიროვნული თვისებების ჩამოყალიბებასა და ადამიანებთან ურთიერთობას. სოციალური განვითარება განაპირობებს ბავშვის უნარს დაამყაროს ურთიერთობა გარემოსთან და გარშემომყოფებთან. ემოციური განვითარება განაპირობებს ბავშვის უნარს, შეძლოს საკუთარი გრძნობების გაგება და გამოხატვა, სხვათა გრძნობების გაგება (თანაგრძნობა) და სათანადოდ რეაგირება. სოციალურ-ემოციური განვითარებისათვის, მასწავლებლების ერთ-ერთი უმთავრესი პასუხისმგებლობა არის დადებითი სოციალური და ემოციური გარემოს შექმნა, რომელიც გულისხმობს ემოციური კომპეტენციების მიზანმიმართულ განვითარებას.

მასწავლებელსა და ბავშვებს შორის დადებითი ურთიერთობები სწავლისა და განვითარების მყარ საფუძველს ქმნის. შესაბამისად, მასწავლებელი ზრუნავს მოსწავლეებს ჩამოუყალიბდეს მასთან დადებითი მიჯაჭვულობა, შექმნას ემოციურად უსაფრთხო, შეფასებებისგან თავისუფალი გარემო, რაც სწავლისა და კვლევის მნიშვნელოვანი პირობაა და დაეხმარება ბავშვებს საკუთარ თავზე, შესაძლებლობებზე და კომპეტენციებზე სწორი, დადებითი წარმოდგენების ჩამოყალიბებაში. რაზეც მასწავლებელი, პირველ რიგში, ბავშვებთან ურთიერთობისას უნდა ზრუნავდეს. დაწყებით საფეხურზე მოსწავლეთა ემოციური კეთილდღეობა, შემდგომ უკვე სწავლა და განვითარება, ძირითადად უფროსებთან ურთიერთობით არის განპირობებული.

ბავშვების უმეტესობას, სოციალური და ემოციური კომპეტენციის გასაზრდელად, მხარდამჭერი და მიზანმიმართული სასწავლო გარემო სჭირდება. ბავშვები დიდ დროს ატარებენ სკოლებში, რაც მასწავლებლებს უნიკალურ შესაძლებლობას აძლევს, დაეხმარონ მათ, გახდნენ ემოციურად და სოციალურად კომპეტენტურები. ბავშვების სოციალური ურთიერთობების მართვა და ემოციური განვითარება უფროსის ქცევით, დამოკიდებულებებით, ქმედებებითა და სიტყვებით არის შესაძლებელი. თუმცა, დაწყებით საფეხურზე ბავშვები თანატოლებთან ურთიერთობით კიდევ უფრო მეტს სწავლობენ.

ბავშვი, როგორც სოციალური არსება, ადრეული ასაკიდანვე ამჟღავნებს ადამიანებთან ურთიერთობის სურვილს. ის აკვირდება უფროსს, რომელიც უვლის, ყურს უგდებს, ცდილობს შეეხოს, უღიმის. გამოხატავს სიხარულს, როცა ახლობელ ადამიანს ხედავს და იწყებს, როცა ის მიდის. წინასასკოლო ასაკში ბავშვებს უკვე მრავალფეროვანი ურთიერთობები

აქვთ ერთმანეთთან. ისინი მეგობრობენ, ჩხუბობენ, რიგდებიან, სწყინთ, ეჭვიანობენ და ასევე ეხმარებიან ერთმანეთს. ბავშვები ამ ურთიერთობებს ძალიან მძაფრად განიცდიან და განსხვავებული გრძნობები ეუფლებათ. ამ ასაკში მიღებული გამოცდილება მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს ბავშვის შემდგომ ურთიერთობებზე და დამოკიდებულებებზე სამყაროს მიმართ. ამიტომ, ამ სფეროს განვითარებას კრიტიკული როლი ენიჭება ბავშვის პიროვნული ჩამოყალიბების თვალსაზრისით.

პატივისცემაზე დამყარებული ურთიერთობა, თითოეული ბავშვის მიმღებლობა, დადებით ემოციურ ატმოსფეროს ქმნის ჯგუფში. ბავშვებს ყველაზე მეტად სჭირდებათ ყურადღება, აღიარება და მიკუთვნებულობის განცდა. უგულვებელყოფილი ბავშვი თავს ისე გრძნობს, თითქოს ვერ ამჩნევენ. ხშირად ცუდი ქცევა იმის მცდელობაა, რომ როგორღაც შეამჩნიონ. ბავშვი, რომელსაც უფროსთან მიჯაჭვულობა არა აქვს, თანდათან გაუცხოებული, დაუმორჩილებელი ან გარიყული შეიძლება გახდეს. რაც უფრო დარწმუნებულია ბავშვი, რომ ჯგუფის წევრად აღიარებენ, მით უფრო თავდაჯერებული და კომუნიკაბელურია. ბავშვის მიღწევების, ინტერესების, შესაძლებლობების და ძლიერი მხარეების ცოდნა მნიშვნელოვანია, ხოლო განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი - თითოეულ ბავშვთან ამაზე საუბარი, ხშირი აღნიშვნა და უკუკავშირია. ბავშვებთან ყოველდღიური ურთიერთობა არ უნდა შემოიფარგლებოდეს საერთო ინსტრუქციებით და მითითებებით. თუნდაც ძალიან მცირეხნის, ყოველდღიური ინდივიდუალური ურთიერთობა ძალიან მნიშვნელოვანია. უფროსის მხრიდან ბავშვის მიმართ ყურადღება და აღიარება, გულისყურით მოსმენაში ვლინდება.

უფროსი ბავშვს ყურადღებით უსმენს, თუ:

- ამყარებს თვალთ კონტაქტს;
- საუბრისას იყენებს არავერბალურ ჟესტებს: შესაბამის დროს თავს უქნევს, უღიმის, ეხება;
- სათანადო რეაგირებით სტიმულს აძლევს ბავშვს, განაგრძოს საუბარი;
- მოთმინებით ელოდება ბავშვს, დაასრულოს სათქმელი; არ ერევა საუბარში და მის ნაცვლად არ ასრულებს წინადადებას.

როცა უფროსები ბავშვებს აქტიურად, გულისყურით უსმენენ, ბავშვებს თავდაჯერებულობა ემატებათ - ისინი იმდენად მნიშვნელოვანი ადამიანები არიან, რომ უფროსები მათ უსმენენ. ასეთი მაგალითები ბავშვებს სხვების მოსმენას ასწავლის. უფროსს კი

ენმარება, გაიგონოს, გაიგოს და ადეკვატური რეაგირება მოახდინოს ბავშვების მოთხოვნებსა და საჭიროებებზე. პოზიტიური კომუნიკაცია არ გამოირიცხავს უფროსის მხრიდან სიმტკიცეს და სწორ რეაგირებას არასასურველი ქცევის მიმართ.

სოციალურ-ემოციური უნარების განვითარების ერთ-ერთი აუცილებელი გარემოა განათლება, რადგან ეს გულისხმობს სოციალიზაციის გზით საზოგადოებაში მათი ინტეგრაციის განვითარებას, რომლის საშუალებითაც თითოეული სუბიექტი, სხვებთან ურთიერთობის საშუალებით, ავითარებს განცდის, აზროვნების და მოქმედების სხვადასხვა გზებს, რაც აუცილებელია საზოგადოებაში სწორი მონაწილეობისთვის.

ამჟამად, განვითარებულ საზოგადოებებში ხდება უწყვეტი ცვლილებები, რაც მოითხოვს პიროვნების მუდმივ კორექტირებას. ამ მიზეზით, ძალზე მნიშვნელოვანია ინდივიდუალური ადაპტაციის განვითარება და სუბიექტების მოქნილობა, რათა შეძლონ საკუთარი თავის ჩამოსხმა წარმოშობილი მოთხოვნილებების შესაბამისად.

ამასთან, სკოლაში სოციალურ-ემოციური უნარ-ჩვევებისა და ემოციური ინტელექტის განვითარების ჩართვასთან დაკავშირებით, გასათვალისწინებელია, რომ შეზღუდულია რესურსები, რომლებიც სკოლაში გვაქვს, ასევე დრო, რომელსაც ბავშვები ატარებენ მასში.

უნარებზე მუშაობის ორი გზა არსებობს:

- მოერგეთ ადამიანის ან კონკრეტული ჯგუფის საჭიროებებს, პრობლემებს, რომლებიც მათ სკოლაში, სამუშაო ადგილზე, სახლში ან / და ქუჩაში აქვთ.
- ფოკუსირება მოახდინე უნარებზე, რომლებიც, სავარაუდოდ, განზოგადდება სხვა დომენებზე და, რაც, თავის მხრივ, მნიშვნელოვანია სხვა უნარების განვითარებისათვის.

ემოციური უნარების სასწავლო პროგრამების შემუშავება შესაძლებელია სტრუქტურირებული ან ნახევრად სტრუქტურირებული გზით. ამ უკანასკნელში უფრო მეტი შესაძლებლობა არსებობს გზა დაუთმოს იმპროვიზაციას, რომ შეძლონ მუშაობა თითოეული სიტუაციისა და კონკრეტულად ადამიანისთვის.

რა სარგებელი მოაქვს დადებით სოციალურ და ემოციურ გარემოს? ბავშვები დაინტერესებულნი არიან გარემოთი, ურთიერთობებით, სწავლით. თავისუფლად გამოხატავენ ინტერესებს, საჭიროებებს. შეუძლიათ მოსინჯონ ახალი საქმიანობები, რადგან არ ეშინიათ შეცდომების, კრიტიკის. თავისუფლად გამოხატავენ თავიანთ აზრებს, დამოკიდებულებებს.

უარყოფით ემოციებს ისეთი ფორმით გამოხატავენ, რაც საფრთხეს არ უქმნის სხვის როგორც ფიზიკურ, ისე ემოციურ კეთილდღეობას.

ყველა თავს გრძნობს ჯგუფის წევრად. განსხვავებული აზრი, მრავალგვარობა პატივცემულია. არსებობს ემოციური კავშირი (მიჯაჭვულობა) უფროსებთან. ბავშვებს ყავთ მეგობრები ჯგუფში. თამაშობენ ჯგუფში, კონფლიქტებს წყვეტენ მოლაპარაკებების გზით. ასეთ გარემოში თითოეული ბავშვი თავს ემოციურად უსაფრთხოდ გრძნობს, რაც ხელს უწყობს მისი პოტენციის მაქსიმალურ გამოვლენას. სოციალურ-ემოციური უნარები სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია პიროვნების სწორად განვითარებისთვის და მათ გარემოსთან ურთიერთობისთვის. ამ ინსტრუმენტების წყალობით:

- ემოციების უკეთესი კონტროლი შესაძლებელია. ეს მიიჩნევა, რომ ემოციური რეაქციები არ არის გამოწვეული (მაგ. შფოთვა) ან დეაქტივირებული (დეპრესია).
- ემოციების კარგი კონტროლით, გადაწყვეტილების მიღება ხორციელდება პასუხისმგებლობით, რისკის შემცველი ქცევის თავიდან ასაცილებლად. გარდა ამისა, ეს ხელს უწყობს მიზნების ყურადღების კონცენტრირებას.
- ეს ხელს უწყობს სოციალური გარემოს გამდიდრებას, უფრო მდიდარი და ჯანმრთელი. ამას აქვს ძალიან პოზიტიური შედეგები, როგორცაა უკეთესი აკადემიური და პროფესიული წარმატება, აგრეთვე მანკიერების (ნარკოტიკების) შეძენის ან ნეგატიური ქცევის (ძალადობის) შანსების შემცირება.
- აუმჯობესებს თვითშეფასებას და ნდობას, რაც იწვევს ნაკლებ ემოციურ სტრესს.
- იწვევს კეთილდღეობას.

დაეხმარებათ ხელი შეუწყობს ბავშვის სოციალურ-ემოციური უნარების განვითარებას:

იყავით მგრძობიარე და თბილი - სთხოვეთ ბავშვს ისაუბროს თავის გრძნობებზე. მოუსმინეთ ყურადღებით და გამოხატეთ თანაგრძნობა.

იყავით ზომიერად მკაცრი - წაახალისეთ, დააჯილდოვეთ მისი კარგი ქცევა, არასასურველი ქცევის დროს კი მიუთითეთ ცუდ ქცევაზე.

იზრუნეთ მის თვითშეფასებაზე - დაეხმარეთ ბავშვს დაინახოს თავისი ძლიერი მხარეები.

მიეცით სხვა ბავშვებთან თამაშის შესაძლებლობა - თანატოლებთან თამაშისას ბავშვი სწავლობს მნიშვნელოვან სოციალურ უნარებს, გაზიარებას, რიგის დაცვას, თანამშრომლობას, თამაშის წესების დაცვას.

გაკეთებინეთ არჩევანი - პასუხისმგებლობის გრძნობის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია ბავშვს ჰქონდეს არჩევანის გაკეთების შესაძლებლობა მისი ასაკის გათვალისწინებით.

დაეხმარეთ ბავშვს მართოს თავისი გრძნობები - აჩვენეთ დადებითი მაგალითი ემოციების მართვისას. საკუთარ მაგალითზე აჩვენეთ როგორ მართოს გრძნობები.

სოციალურ-ემოციური სწავლება გულისხმობს ისეთი უნარების განვითარებას, რაც გადამწყვეტია ემოციების გაცნობიერებასა და მართვაში, ურთიერთობებში, ინტერპერსონალური პრობლემების გადაჭრასა და სოციალურად ეფექტური და ეთიკური გადაწყვეტილებების მიღებაში. ასე რომ, რაც უფრო მეტად იმუშავებენ მასწავლებლები სოციალურ-ემოციურ უნარებზე, მით უფრო მალე განვითარდებიან მოსწავლეები და გამოიყენებენ ცხოვრებაში, მოსწავლეები შეძლებენ ჩვენი ემოციების მართვას და ეფექტურად პრობლემების მოგვარებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მილერი, დ. ფ. (2004) ბავშვის პოზიტიური გაძლიერება. (Miller, D.F., (2004). *Positive Child Guidance*. 4th edition, *Thomson Delmar Learning*).
2. Riley, D., San Juan, R., Klinker, S., & Ramminger A., (2008). *Social and Emotional Development – Connecting Science and Practice in Early Childhood Settings*, Redleaf Press
3. Kaiser, B., (2007). *Challenging Behavior in young children – understanding, preventing and responding effectively*. 3rd edition, Pearson.

Iagor Balanchivadze, Salome Bzikadze

Akaki Tsereteli State University

The Importance of pupils social-emotional development

Abstract

The article discusses the importance of the pupil's social-emotional development, which includes the formation of the child's personal qualities and relationships with people. Positive relationships between teacher and pupil form a solid foundation for learning and development.

The teacher takes care of the pupils to form a positive attitude with him, to create an emotionally safe, evaluation-free environment, which is an important condition for learning and research, and to help them form correct, positive perceptions of themselves, their abilities and competencies.

The emotional well-being of pupils at the elementary level, then further learning and development, is mainly conditioned by the relationship with the adults.

A positive emotional atmosphere in the group is created by a relationship based on respect, the acceptance of each pupil. It is manifested in the attention and attention of the adult towards the pupil. Social-emotional skills are vital for the proper development of a person and their relationship to the environment. Children need recognition and a sense of belonging the most. The neglected pupil feels as if they are not being noticed. Often bad behavior is an attempt to somehow notice. A pupil who has no attachment to an adult may gradually become alienated, disobedient, or excluded.

Emotional skills training programs can be developed in a structured or semi-structured way. In a positive social-emotional environment, everyone feels like a member of the group. Contrary to popular belief, diversity is respected. There is an emotional connection with the elders. Pupils have friends in the group. Play in a group, resolve conflicts through negotiation.

The more teachers work on social-emotional skills, the sooner pupils develop and apply it in life, pupils will be able to manage emotions and solve problems effectively.

Key words: pupils personality traits, relationship based on respect

რეცენზენტი: პროფესორი ტ. ხოლუმენკო